

En rödgrön kemikaliepolitik

Giffri miljö

Mänskligt liv börjar i moderns livsmoder, en värld vi förknippar med trygghet. Men sanningen är att det blivande barnet, innan hon föds, utsätts för hundratals miljögifter. Under hela livet fortsätter vi sedan att utsättas för nya miljögifter. De finns i maten vi äter och vattnet vi dricker, i barnens leksaker, i våra möbler och kläder, i datorerna på jobbet.

I många fall är effekterna allvarliga: Vissa mjukgörande ftalater misstänks kunna påverka människans fortplantningsförmåga. Perfluorerade ämnen som används exempelvis i golvpulver för att ge släta, vatten-, fett- och smutsavvisande ytor har visat sig vara reproduktionsstörande och cancerframkallande och mycket svåra att bryta ner i naturen. Bromerade flamskyddsmedel som används för att försvåra antändning finns i en stor mängd material och har återfunnits i både blod och bröstmjölk. Särskilt allvarliga är det oftast för våra barn, eftersom deras kroppar fortfarande inte är färdigutvecklade.

Att kemikalier är en del av vår vardag är dock inget konstigt, de har många eftersträvarvärda egenskaper: Kemikalierna används för att ge varor olika typer av egenskaper, exempelvis ökad livslängd, en viss färg, brandskyddsegenskaper och dylikt. I vissa fall spelar de en avgörande roll för att förbättra våra liv, exempelvis som beståndsdelar i läkemedel. Men kemikaliernas fördelar måste vägas mot deras nackdelar.

Kemikalieanvändningen måste därför regleras bättre. Idag är kunskapen om hur kemikalier används och hur de påverkar såväl människor som natur bristfällig. Slutsatsen är att vi behöver en säker kemikalieanvändning. Kunskapen om kemikalier och dess samverkan måste öka, farliga kemikalier ska förbjudas eller när detta inte går ersättas med mindre farliga alternativ. Kontrollen och tillsynen måste bli bättre.

För oss rödgröna handlar det i grunden om att arbeta för att nå Sveriges riksdags mål om en Giffri miljö:

”Miljön skall vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden”

Enligt Miljömålsrådet är det dock svårt att nå målet om en giffri miljö till 2020. Orsakerna är flera, bland annat att kemikalieanvändningen i världen ökar stadigt och att kunskapsnivån är låg. Detta är problematiskt. Inom EU används idag 2 500 högvolykmkemikalier. Men för 86 procent av dessa är kunskapsläget begränsat. För de 97 500 lågvolykmkemikalierna är kunskapsläget ännu sämre.

Vi rödgröna anser att det behövs tas nya tag för att öka kunskapen, förbättra tillsynen och begränsa användningen av farliga kemikalier.

Rödgröna förslag:

Säkrare kemikalier

De regler som finns på EU-nivå måste skärpas. Principen om att farliga kemikalier ska ersättas med mindre farliga alternativ måste skärpas i REACH. Denna ersättningsprincip, substitutionsprincip, måste också vara fortsatt stark i andra regler som gäller kemikalier. Det finns ingen anledning att utsätta vare sig konsumenter eller miljö för onödiga risker. Försiktighetsprincipen måste stärkas. Det är dessutom viktigt att det är tydligt för marknadens aktörer att det är lönsamt att investera i säkrare alternativ. Det är viktigt att få REACH att fungera mer effektivt. Vi vill att REACH ska omfatta fler så kallade lågvolymsämnen och definitionen av vilka ämnen som behöver tillstånd för att användas måste ändras så att fler farliga ämnen omfattas. Vi vill att REACH ska omfatta nanopartiklar. Vi vill verka för att fler förslag lämnas till kandidatlistan. Det är viktigt att mer specifika lagstiftningar som reglerar användningen av kemikalier inte tunnas ut eller försvagas på grund av REACH. Vi menar också att det behövs ett RoHS-direktiv för textilier.

Det finns olika processer inom Reach, t.ex. den så kallade kandidatförteckningen över särskilt farliga ämnen. Hittills har endast 31 ämnen förts upp på kandidatlistan. Processen startas genom att EU:s kemikaliemyndighet ECHA eller en medlemsstat lägger förslag till ett ämne till listan, om det klarar beredningen i en ECHA-medlemstatskommitté tas det upp på listan. ECHA vill att medlemsstaten som ska nominera ett ämne också tar fram en dossier, ett komplett beredningsunderlag med alla riskbedömningar, användningsområden, bedömningar och förslag till regleringar. KEMIs arbete med detta går idag på sparlåga. Vi vill verka för att fler förslag lämnas till kandidatlistan, och att Sverige tar ett ansvar i detta arbete.

Förbud mot farliga ämnen i livsmedel

Syntetiskt framställda färgämnen, bland dem så kallade azofärgämnen är av tradition vanliga som livsmedelstillsatser, bland annat i kaviar, godis, bakverk, snacks, läsk och juice. Färgämnena har dock negativa effekter på människors hälsa, bland annat kan de ge upphov till allergiska reaktioner och beteendestörningar. Den varningsmärkning som nu införs för vissa färgämnen är bra, men räcker inte. Vi vill verka för ett förbud mot användningen av Azofärgämnen och driva den frågan i EU. I ett första skede vill vi se över användningen av [HYPERLINK "http://sv.wikipedia.org/wiki/Azorubin"](http://sv.wikipedia.org/wiki/Azorubin) \o "Azorubin" [azorubin](http://sv.wikipedia.org/wiki/Allurar%C3%B6tt_AC), [HYPERLINK "http://sv.wikipedia.org/wiki/Allurar%C3%B6tt_AC"](http://sv.wikipedia.org/wiki/Allurar%C3%B6tt_AC) \o "Allurarött AC" [allurarött AC](http://sv.wikipedia.org/wiki/Brun_HT), [HYPERLINK "http://sv.wikipedia.org/wiki/Brun_HT"](http://sv.wikipedia.org/wiki/Brun_HT) \o "Brun HT" [brun HT](http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Litorubin&action=edit&redlink=1) och [HYPERLINK "http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Litorubin&action=edit&redlink=1"](http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Litorubin&action=edit&redlink=1) \o "Litorubin [inte skriven än]" [litorubin](http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Litorubin&action=edit&redlink=1) som tidigare var förbjudna i Sverige, men som vi var tvungna att tillåta i och med att vi blev medlemmar i den Europeiska Unionen. Vi vill även se över om förbudet ska utvidgas till att gälla fler tillsatser.

Förbjud det farliga flamskyddsmedlet dekaBDE

Den tidigare regeringen förbjöd 2006 dekaBDE, ett bromerat flamskyddsmedel som finns i textilier och möbelstoppning i syfte att förhindra eldsvådor. Ämnet riskerar att störa hjärnans utveckling och påträffas numera hos både människor och djur. Den borgerliga regeringen hävdade dock förbudet i maj 2008, trots att de negativa effekterna var kända vid det laget. Orsaken var att de var rädda att förlora i EG-domstolen. Vi vill återigen förbjuda dekaBDE, och är beredda att ta strid för det i EU. Vi vill också undersöka förutsättningarna för att minska eller förbjuda användning av flera farliga bromerade flamskyddsmedel.

Bort med farliga kemikalier från barns leksaker och andra produkter riktade till barn

2008 antog EU-parlamentet slutligen ett nytt leksaksdirektiv, 20 år efter det förra. Direktivet säger bland annat: Hela ansvaret ska inte längre ligga på föräldrarna, leksakerna ska vara säkra i sig; ämnen som kan

vara cancerframkallande eller skada arvs massa och reproduktion ska förbjudas, dock endast i de delar som av leksaken som är tillgängliga för barnen. Direktivet är i grunden bra, men avsnitten om kemikalier måste skärpas. Undantag ska inte få förekomma; alla farliga kemikalier ska bort, inte enbart i de delar som kommer i direkt kontakt med barnet. Många andra konsumentprodukter som innehåller ifrågasatta kemikalier är särskilt riktade till barn. Det handlar om schampo, kläder och nappflaskor. Det är önskvärt att produkter som används av barn har extra hög säkerhetsmarginal eftersom barn är extra känsliga för kemikaliers påverkan. Till exempel finns det ingen anledning att tillåta Bisfenol A i nappflaskor eller konserver då det finns säkrare alternativ på marknaden. Vi vill också att allergiframkallande doftämnen i leksaker ska förbjudas. Företagens ansvar för de leksaker de sätter ut på marknaden måste öka. Vi vill se över om EU bör ha ett liknande system som USA nyligen infört (Consumer Product Safety Improvement Act, aug 2008) med krav på tredjepartstestning av alla leksaker som sätts ut på marknaden. Dessa frågor ska vi driva i EU-arbetet.

Green Chemistry

Erfarenheten från miljöforskare når sällan kemister som designar nya ämnen. I USA diskuteras den nya forskningsdisciplinen *Green Chemistry*, som innebär att utvecklingen av kemikalier är miljöanpassad på molekylnivå. Detta begrepp är nästan okänt i Europa. Här har Sverige en möjlighet att ligga i framkant. Vi vill undersöka om det är möjligt att inrätta ett Grönt kemikalieinstitut med uppgift att stödja denna typ av forskning.

Hur påverkas män och kvinnor av miljögifter

Forskningen kring spridning av kemikalier och andra potentiellt farliga ämnena är eftersatt. Så långt tillbaka som i november 2007 konstaterade Kemikalieinspektionen att det behövs mer forskning om hälsoeffekterna av kemikalier hos män och kvinnor. Det råder stor okunskap, förklarade inspektionen, om skillnader mellan könen i fråga om exponeringen av kemikalier. Vi vill att det ska bedrivas forskning kring dessa frågor.

Nanoteknologi

Nanoteknik betecknar teknik som lämpligen mäts i nanometer, 10^{-9} meter. Det kan exempelvis användas inom elektronik och kemiska tillämpningar. Nanoteknik används redan i olika sammanhang, ex. för att skapa slitstarka däck, i stekpennor som inte repas, byxor som inte blir smutsiga etc. Men ändringen av partikelstorlek kan påverka ett ämnes effekter på miljö- och hälsa. Därför är det viktigt att lagstiftningen anpassas så att det ställs höga säkerhetskrav också vad gäller användningen av nanoteknik. Vi avser att inom EU driva på för ett genomgripande regelverk kring nanoteknologin där det tydliggörs vilka ämne som får användas i vilka sammanhang, och vilka krav som ska ställas när nya nanopartiklar introduceras på marknaden. Vi vill också se över vad som kan göras i Sverige. För att detta ska vara verkningsfullt måste också kunskapsläget kring nanopartiklars effekter på miljö- och hälsa bli bättre.

Bättre kunskapsunderlag om kemikalier

Vi vill inrätta en mellanstatlig kemikaliepanel i likhet med FN:s klimatpanel. Det behövs för att beslutsfattare världen över ska få ett bättre kunskapsunderlag. Panelen ska bestå av oberoende forskare som kan arbeta med alla aspekter av kemikalier och deras betydelse för människor och miljö.

Offentlig upphandling

Den offentliga sektorn är en viktig aktör för att verka för ett mer miljövänligt samhälle. Vi vill att den offentliga upphandlingen används som verktyg för att minska användningen av riskabla kemikalier i offentliga verksamheter. En variant är att styra offentlig upphandling mot miljömärkta produkter. Ett annat exempel är nordiska rådets rekommendation att i offentlig upphandling undvika produkter som innehåller farliga ämnen som kan ersättas, som ämnen i ChemSecs SIN-lista.

MILJÖMÅLEN – GIFTFRI MILJÖ

Riksdagen har antagit det långsiktiga målet att lämna över ett samhälle till nästa generation där alla stora miljöproblem är lösta. Dessa konkretiseras i de 16 miljö kvalitetsmålen, som i sin tur konkretiseras i 73 del- eller etappmål.

I den fördjupade utvärdering som lades fram i mars 2008 presenterade Miljömålsrådet flera hundra förslag till åtgärder för att målen ska kunna nås. Enligt rådet skulle dessa komma att kosta staten 5-10 miljarder kronor per år, men den samhällsekonomiska vinsten bedömdes vara mycket större. Bland mycket annat är en pådrivande och framsynt miljöpolitik bra för företag som arbetar med grön teknik.

Ett av målen är *Giftfri miljö*. Målet går ut på att "Miljön skall vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden." Målet bedöms vara "mycket svårt eller inte möjligt att nå till 2020 även om ytterligare åtgärder sätts in". Det går inte att se någon tydlig utvecklingsriktning för tillståndet i miljön, det blir alltså varken bättre eller sämre sammantaget.

Målet är i sin tur uppdelat i 9 delmål. Ett bedömdes 2008 kunna uppfyllas inom utsatt tid med nuvarande åtgärder:

Riktvärden för miljö kvalitet 2010.

Ett bedömdes 2008 vara möjligt att uppnå om ytterligare åtgärder sätts in:

Om dioxiner i livsmedel, 2010

Övriga sju delmål bedömdes vara mycket svårt eller inte möjligt att nå till mållåret även om ytterligare åtgärder sätts in:

Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper, före 2010/2020

Information om farliga ämnen i varor, 2010

Utfasning av farliga ämnen, 2007/2010

Fortlöpande minskning av hälso- och miljöriskerna med kemikalier, 2010

Efterbehandling av förorenade områden, 2010

Efterbehandling av förorenade områden, 2005-2010/2050

Om kadmium, 2015.

Rådet har i vissa fall lämnat förslag till uppdatering eller revidering av del- och etappmålen. Den ansvariga myndigheten för *Giftfri miljö*, KemI, har 2007 i sin underlagsrapport (224 sidor) till den fördjupade utvärderingen lämnat förslag på 74 åtgärder för att nå målen. Åtgärderna är uppdelade i följande kategorier:

Lagstiftning – EU och nationellt (bl.a. Reach) 43 förslag

Internationellt kemikaliesäkerhetsarbete (11 förslag)

Marknadsdrivna och övriga styrmedel och åtgärder (bl.a. information och ekonomiska styrmedel, sammanlagt 10 förslag), samt

Forskning och utveckling (10 förslag)

Miljömålsrådets fördjupade utvärdering tar upp ett urval av dessa (30 stycken) i Bilaga 2 *Konsekvenser av miljökvalitetsmålen*. För vissa anges kostnader, för flertalet anges dock inga kostnader. Även där det framgår tydligt att det blir ökade kostnader för t.ex. myndigheter har inte dessa alltid beräknats. De förslag med angivna kostnader anges här, efter respektive delmål

Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper – två förslag.

Information om farliga ämnen i varor – fyra förslag. För en anges ”Tre olika ambitionsnivåer med olika kostnader/nyttor”.

Utfasning av farliga ämnen – fyra förslag. I två fall nämns kostnader för staten, men inga siffror anges.

Fortlöpande minskning av hälso- och miljörisker – 11 förslag. För flera anges att det blir statliga kostnader utan att belopp anges. För några anges kostnad (citaten är från den fördjupade utvärderingen, Bilaga 2):

Nationellt handlingsprogram mot användning av växtskyddsmedelsprodukter med särskilt farliga ämnen samt för att minska kemikalieberoendet

Framtagandet av handlingsprogrammet: 8-10 mkr.

”Årlig samhällsekonomisk kostnad (som bärs av staten) för handlingsprogram” för perioden 2010-2014: ca 100 mkr

”Utred ekonomiskt stöd till små och medelstora företag vid prövningsförfarandet av biologiska bekämpningsmedel och marknadsintroduktion av dessa.”

Utredningsarbete: ca 2 mkr.

Utred ekonomiskt stöd till forskning om biotekniska organismer i bekämpande syfte

Årlig statsfinansiell insats under fem år: 5-10 mkr/år.

Minska miljöproblemen med förorenade områden (två delmål) – sex förslag. För fyra anges att det blir ökade initialkostnader för staten, utan att det anges belopp. För de andra två:

Sanering av samtliga objekt i riskklass 1 till 2050, sanering av så stor andel av riskklass 3 som möjligt samt undersökning av så många områden i de högsta riskklasserna som möjligt: 600 mkr/år.

Inventerings- och databasarbete t o m 2015: ca 35 mkr/år.

Kadmium – tre förslag varav ett är kostnadsberäknat

Stimulera arbetet inom näringen, gnom t.ex. gränsvärden för kadmium i mark och gröda samt sänkning av kadmiumhalter i mineralgödselmedel: 5-10 mkr/år.

Frånsett kostnaden för sanering av förorenade områden (särskild budgetpost) och genomförandet av det föreslagna nationella handlingsprogrammet för att motverka att växtskyddsmedel med särskilt farliga ämnen används i Sverige samt minska kemikalieberoendet (som KemI föreslog skulle finansieras genom en reformering av avgifts- och skattesystemet inom kemikalieområdet) innebär förslagen en

engångsutgift på 10-12 mkr samt årliga kostnader på 45-55 mkr/år.

Längs bak finns en bilaga kring Giftfri miljö
Naturskyddsföreningen

RoHs (*Restriction of the use of certain Hazardous substances in electrical and electronic equipment*)-direktivet innebär att användningen av kvicksilver (Hg), kadmium (Cd), bly (Pb), sexvärt krom (Cr6+) samt flamskyddsmedlen [HYPERLINK "http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=PBDE&action=edit&redlink=1"](http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=PBDE&action=edit&redlink=1) \o "PBDE [inte skriven än]" [PBDE](http://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=PBDE&action=edit&redlink=1) (polybromerade difenyletrar) förbjuds eller begränsas i elektriska och elektroniska produkter som släpps ut på marknaden från och med 1 juli 2006.

Naturskyddsföreningen

Denna punkt skulle ev. också kunna vara med i pappret om Grön teknik.

Detta är en särskild anslagspost i statens budget. När miljömålsrådet lade sitt förslag ingick en kommunal insats på 10% av kostnaden. Den kommunala insatsen är numera borttagen. Detta ökar statens kostnader med drygt 10% eller ca 65 mkr/år.

[HYPERLINK "http://www.miljomal.nu/Global/24_las_mer/rapporter/miljomalsradet/fu-08/underlagsrapporter-malansvariga/underlagsrapport-fu08-giftfri-miljo.pdf"](http://www.miljomal.nu/Global/24_las_mer/rapporter/miljomalsradet/fu-08/underlagsrapporter-malansvariga/underlagsrapport-fu08-giftfri-miljo.pdf) http://www.miljomal.nu/Global/24_las_mer/rapporter/miljomalsradet/fu-08/underlagsrapporter-malansvariga/underlagsrapport-fu08-giftfri-miljo.pdf s. 133